

СТАНОВИЩЕ

по конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“,
професионално направление 2.1. Филология (Български език – морфология, синтаксис
и корпусна лингвистика),
обявен от СУ „Св. Климент Охридски“ в „Държавен вестник“, бр. 9/02.02.2016 г.

Единствен кандидат в обявения конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ е доц. д-р Петя Начева Осенова от Катедрата по български език при Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“. Кандидатката има разнообразна и богата преподавателска и научноизследователска дейност. Защитила е дисертация през 1999 г. От същата година преподава в СУ „Св. Климент Охридски“, като от 2009 г. заема академичната длъжност „доцент“. Води лекционни курсове по морфология, синтаксис, съвременен български език и формални граматика в няколко факултета на СУ „Св. Климент Охридски“. Научен ръководител е на двама докторанти, единият от които вече успешно е защитил дисертацията си. В периода от 2009 г. насам участва в редица международни проекти и специализирани инициативи, свързани с компютърната лингвистика и езиковите технологии. Била е ръководител на проект (2009 – 2013 г.), финансиран от Фонд „Научни изследвания“, в рамките на който е създаден корпус на политическата и журналистическата реч. Кандидатката показва висока публикационна активност, като значителна част от публикациите ѝ са в чуждестранни издания. Повечето от съавторските ѝ публикации са в рамките на международни авторски колективи и се отнасят до съвместно разработвани езикови ресурси и тяхното приложение върху едоезикови или многоезикови данни. Успешното включване на П. Осенова като партньор в такива авторски колективи говори за това, че тя е високо ценена като експерт в областта на компютърната и корпусната лингвистика и езиковите технологии. Показателен за научната стойност на публикациите на П. Осенова и важноста на разработваните в тях проблеми е фактът, че (както става ясно от представената справка за регистрираните цитирания) те са многократно цитирани не само у нас, но и в чужбина. П. Осенова има опит като редактор и рецензент в редица издания. Извършва също така административна дейност като заместник-декан на Факултета по славянски филологии.

За участие в конкурса доц. П. Осенова представя една монография и 43 статии. 10 от статиите са написани самостоятелно, а 33 – в съавторство. Приносът на кандидатката във всяка една от съавторските статии е ясно разграничен и е конкретизиран в

приложената авторска справка за научните приноси. Научната продукция на кандидатката включва основно публикации от тематичните области, съвпадащи с научните специалности, посочени в конкурса: морфология, синтаксис и корпусна лингвистика. Представени са и няколко статии, свързани с обучението по български език, както и авторска част от международен колективен труд, в която се описват факти за българския език като един от езиците на Европейския съюз.

Основно място сред представените за участие в конкурса трудове заема монографията *Грамматическо моделиране на българския език (с оглед на обработката на естествен език)* (2016). В този труд, както и в няколко тематично свързани с него статии (№ 5, 8, 27, 32 в представения списък с публикации), авторката разглежда определени модели за формално описание на българския език за целите на компютърната обработка на езика и свързани с това езикови ресурси (граматика и корпуси). Разгледани са възможностите, които предоставят конституентните и депendentните теории за формалния анализ на българския език. Коментирани са два възможни начина за изследване и представяне на морфосинтактичните и синтактичните явления: чрез използване на ресурсна граматика и чрез трансформиране на приложената анотационна схема на синтактичен корпус, базирана върху конкретна формална лингвистична теория, в анотационни схеми, основаващи се на други такива теории.

В труда подробно е представена *Българската ресурсна граматика*, разработена от П. Осенова в рамките на съвременната конституентна теория *Опорна фразова граматика*. Формулирани са правила и формализми, описващи морфологичните особености и синтактичното поведение на отделните части на речта. Специално внимание е обърнато на моделирането на специфични за българския език категории и явления, които пораждат трудности при формалния анализ. Важно е, че авторката предлага адекватни оригинални решения, които осигуряват непротиворечивост на анализа. Приносен момент в теоретичен план е направеният опит за доуточняване на понятието *опора*. Коментирани са въпросите за критериите за идентифициране на опората, за видовете реализации на опората, за равнището на представянето и областта на действие на опората. Тези въпроси са широко дискутирани в лингвистичната литература, като вижданията на различните автори са твърде разнопосочни. Своите тези и решения по коментираните проблеми авторката подкрепя с примери, отразяващи факти и явления от българския език, което само по себе си е новост.

В монографията са описани също така два различни депendentни модела за българския синтактичен корпус Бултрибанк: стандартизиран (при който пренасянето на

релации запазва изходната анотационна схема) и универсален (който е базиран върху общ модел, насочен към описание на явления от множество различни езици). Една от основните трудности при реализирането на втория модел е свързана с това, че докато в синтактичния ресурс Бултрибанк е приложен морфосинтактичен подход към описанието на езиковите явления, в универсалния депendentен модел е възприет семантичен подход. Самата авторка определя семантично ориентираното моделиране на език с богата флективност, какъвто е българският, като предизвикателство. Трудно би могло да се каже, че всички проблеми в това отношение вече са намерили своето решение, затова в труда са открити и насоки за бъдеща работа.

Представените подходи за граматично моделиране на езика, така и самите езикови ресурси, свързани с тези подходи, са ценни, тъй като допринасят за усъвършенстването на автоматичната обработка на българския език, а освен това осигуряват подходяща основа за изследване на българския език в сравнителен план с други езици.

Важна част от научната продукция на доц. П. Осенова заемат изследванията в областта на морфологията и синтаксиса на българския език. В повечето случаи тези изследвания са свързани с приложението на езикови корпуси, синтактични банки (в частност на синтактичния ресурс Бултрибанк) и специални програми за обработка на езика (програми за морфологичен анализ, средства за морфологично аотиране на корпуси и пр.), в изграждането или усъвършенстването на които има участие и самата авторка, така че приносите са комплексни и се отнасят също до работата на П. Осенова в областта на компютърната и корпусната лингвистика. Тук само ще маркирам някои по-важни приноси на кандидатката в посочените области, без да имам за цел да изчерпя цялото разнообразие на нейните изследователски търсения.

Интерес представлява изследването на П. Осенова върху морфологичната многозначност, която обхваща явления като конверсия, граматическа ономимия, синкретизъм и др. (публикация № 29). Приносен момент е въвеждането и дефинирането на самия термин *морфологична многозначност*, както и формулирането на видовете морфологична многозначност. В статията се разглеждат 4 основни типа морфологична многозначност, като се изследва отношението между лексема и словоформа въз основа на морфологично аотиран корпус. В публикация 26, в която се представя автоматична програма за морфологичен анализ, един от приносите на П. Осенова като съавтор е описанието на типовете многозначност в изследвания корпус.

В цикъл публикации (№ 2, 6, 9, 11) успешно е използван подход за представяне и анализ на определени типове езикови елементи (многокомпонентни думи, елиптични

конструкции, глаголни комплекси) чрез *катена* (поддърво). Като приноси трябва да се оценят предложената от П. Осенова формализация на явлениято *катена*, въвеждането на термина *лексикална катена* (статия 2), а също така представеният модел за кодиране на катената с нейните морфосинтактични характеристики, валентност и семантика в речника.

Изключително интересни резултати са постигнати от авторски колективи с участието на П. Осенова при изследването на диалектен езиков материал с прилагане на корпусни подходи (статии № 38, 44). Изследванията са показателни за възможностите, които предоставят съвременните езикови ресурси и технологии за осъвременяване на методологията на диалектоложките проучвания.

С работата си кандидатката допринася както в теоретично отношение, така и в приложен план за изграждането и развитието на редица модерни едноезикови или паралелни ресурси, сред които са синтактичният ресурс Бултрибанк (въпроси, свързани с този ресурс се разглеждат в публикации № 5, 7, 20, 36), българско-английски паралелен синтактичен ресурс (на който са посветени статии № 23 и 34), паралелен гръцко-български корпус (описан в статия № 35) и др. Много ценна е също така представената концепция за онтологично базиран речник за българския език, насочена към свързването на граматичен и тълковен речник с обща онтология за целите на семантичното аотиране на текстове (статия № 40).

Със своята богата и задълбочена научноизследователска дейност кандидатката има комплексни приноси в редица научни области: морфология, синтаксис, компютърна и корпусна лингвистика. Солидният изследователски опит в тези научни е особено ценен и за преподавателската ѝ дейност, свързана с въвеждане на студентската аудитория в света на съвременните лингвистични теории и модерните езикови ресурси и технологии. Смятам, че кандидатката отговаря на всички законови изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“. Във връзка с това убедено предлагам доц. П. Осенова да бъде избрана на тази академична длъжност.

24.05.2016 г.

Автор на становището:

проф. д-р Диана Благоева

(Институт за български език – БАН)